

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΛΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

2009-2011

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΘΕΜΑ:

**«Η Στρατηγική Διοίκησης Ποιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Τριτοβάθμια
Εκπαίδευση και η εφαρμογή της στην Ελλάδα»**

Π. Σιμήνου

Πτυχιούχος του Α.Π.Θ.

e-mail: siminou@ad.auth.gr

Επιβλέπων καθηγητής Δ. Σουμπενιώτης

Θεσσαλονίκη 31-3-2011

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	σελ. 3
1. Εισαγωγή.....	4
2. Προσδιορισμός του θέματος προς διερεύνηση.....	4-5
3. Σκοπός της έρευνας.....	5-6
4. Μεθοδολογία Έρευνας.....	6
5. Διαχρονική ανάλυση του γενικού πλαισίου και των στοιχείων.....	6-33
6. Αποτελέσματα	33-34
Βιβλιογραφία.....	35-38

Περίληψη

Η μεταπτυχιακή ερευνητική διατριβή αφορά στη διερεύνηση και ανάλυση της Στρατηγικής Διοίκησης Ποιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση από τη σύμβαση της Μπολόνια και εντεύθεν καθώς και τον τρόπο, επίπεδα και σημεία εφαρμογής της στην Ελλάδα. Το πρόβλημα προσδιορίζεται στην αναγκαιότητα της ανταπόκρισης της διοίκησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο της δύσκολης συγκυρίας της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα καθώς το ζητούμενο της ποιότητας στη διοίκηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα έχει άμεση σχέση με την αξιολόγηση των ΑΕΙ. Όμως η εφαρμογή της συναντά αρκετές αντιδράσεις στην ακαδημαϊκή κοινότητα με κάθε προτεινόμενο νομοσχέδιο, ιδίως όταν απειλείται η αυτονομία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Τόσο η διαδικασία της Μπολόνια από το 1999 όσο και οι επόμενες Ευρωπαϊκές οδηγίες μέχρι σήμερα τονίζουν τη σημασία της αξιολόγησης των πανεπιστημίων εσωτερικά και εξωτερικά, όμως το επίπεδο εφαρμογής τους σε κάθε χώρα διαφοροποιείται λόγω της πολυπλοκότητας των διαφορετικών συστημάτων εκπαίδευσης και του διαφορετικού επιπέδου κουλτούρας ποιότητας σε κάθε χώρα.

Στην Ελλάδα η Ευρωπαϊκή στρατηγική διοίκησης ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση βρίσκεται στο επίκεντρο των προτεινόμενων αλλαγών τα τελευταία χρόνια κυρίως όμως στο πρόσφατο κείμενο διαβούλευσης - νομοσχέδιο του ΥΠΕΠΘ για το νέο νόμο πλαίσιο, ωστόσο εγείρει πολλές αντιδράσεις λόγω αντισυνταγματικότητας σχετικά με τον τρόπο διοίκησης και την αυτοδυναμία των ΑΕΙ. Οι προτεινόμενες συγχωνεύσεις τμημάτων και ιδρυμάτων για τον περιορισμό των κρατικών δαπανών δεν έχουν γίνει αποδεκτές από τα ίδια τα ιδρύματα και είναι ακόμη άγνωστο το πώς θα εφαρμοστούν χωρίς τη συναίνεσή τους.

1. Εισαγωγή

Οι ερευνητικοί στόχοι και περιεχόμενο ερευνητικής εργασίας αφορούν στη διαχρονική ανάλυση του γενικού πλαισίου και των δεδομένων στοιχείων για την Ευρωπαϊκή στρατηγική ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ειδικότερα εξετάζονται οι σχετικές Ευρωπαϊκές αποφάσεις από την διαδικασία της Μπολόνια και εντεύθεν σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και οι αέναες απόπειρες αλλαγών στα Ελληνικά ΑΕΙ για τη βελτίωση της ποιότητας αναφορικά με τις Ευρωπαϊκές οδηγίες.

Η μελέτη προσπαθεί να απαντήσει σε ερωτήσεις όπως: ποιές είναι οι κινητήριες δυνάμεις για συνεχή βελτίωση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση;

Ποιες είναι οι νέες κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής στρατηγικής στη διαρκή βελτίωση των διαδικασιών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση;

Πως γίνονται αποδεκτές οι εισηγήσεις της Ε.Ε. για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής στρατηγικής ποιότητας στην τριτοβάθμια στη χώρα μας και ποιες είναι οι αντιδράσεις;

Η διερεύνηση του θέματος θα μπορούσε να είναι σημαντική για ερευνητές οι οποίοι ασχολούνται με ζητήματα ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ή εκπαιδευτικής διοίκησης και Ευρωπαϊκής στρατηγικής, καθώς και για σπουδαστές σχετικών τμημάτων, επαγγελματίες, κυβερνητικούς φορείς, κλπ.

2. Προσδιορισμός του θέματος προς διερεύνηση

Το θέμα αφορά στη διερεύνηση και ανάλυση της Στρατηγικής Διοίκησης Ποιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση από τη σύμβαση της Μπολόνια και εντεύθεν καθώς και τον τρόπο, επίπεδα και σημεία εφαρμογής της στην Ελλάδα. Το πρόβλημα προσδιορίζεται στην αναγκαιότητα της ανταπόκρισης της διοίκησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο της δύσκολης συγκυρίας της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Η Ποιότητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για πολλά χρόνια είχε σχέση μόνο με εκπαιδευτικά και επιστημονικά κριτήρια που αφορούν στη διδασκαλία και την έρευνα και ήταν μια εσωτερική υπόθεση των πανεπιστημίων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε στο επίκεντρο την ποιότητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ήδη από τη δεκαετία του 1990,

λόγω της μαζικοποίησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, της αδυναμίας του κράτους να στηρίξει οικονομικά τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα από τους προϋπολογισμούς του, την εισαγωγή διδασκάλων και την πελατειακή πολιτική των ιδρυμάτων.

Αιτήματα των θεσμικών οργάνων για περισσότερη αυτονομία συνοδεύτηκαν από την εισαγωγή αξιολογικού ελέγχου των συστημάτων από το κράτος, και την έννοια της λογοδοσίας των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προς την κατεύθυνση της κοινωνίας των πολιτών που εμπλέκονται με τους κοινωνικούς εταίρους και άλλους ενδιαφερομένους στο πλαίσιο των διαδικασιών αξιολόγησης¹. Κατά συνέπεια, η διασφάλιση της ποιότητας έγινε ένα σημαντικό ζήτημα στο πλαίσιο των οργάνων των διεθνών οργανισμών όπως του Συμβουλίου της Ευρώπης, του ΟΟΣΑ, της UNESCO, της Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κ.α. και τους ανατέθηκε η πρωτοβουλία να αναπτύξουν κατευθυντήριες γραμμές για την ποιοτική παροχή διασυνοριακής Ανώτατης Εκπαίδευσης, με κατευθυντήριες γραμμές ορθής πρακτικής. Εν τω μεταξύ, όλο και περισσότεροι πίνακες και κατατάξεις πανεπιστημίων άρχισαν δημοσιεύονται (Van Vught, 2009). Οι τρόποι διασύνδεσής τους με τη διασφάλιση της ποιότητας και των εθνικών διαδικασιών λογοδοσίας βρίσκονται πλέον στο ενδιαφέρον των ηγετών των πανεπιστημίων και φορέων χάραξης εκπαιδευτικής στρατηγικής (Asderaki, 2009, Eurydice, 2008).

Το ζητούμενο της ποιότητας στη διοίκηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα έχει άμεση σχέση με την αξιολόγηση των ΑΕΙ και η εφαρμογή της συνάντησε αρκετές αντιδράσεις με κάθε προτεινόμενο νομοσχέδιο ιδίως όταν απειλείται η αυτονομία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

3. Σκοπός της έρευνας

Στο συγκεκριμένο θέμα διερευνάται ο βαθμός και τα επίπεδα εφαρμογής των αλλαγών στη διοίκηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα που απαιτούνται από τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα πλαίσια της στρατηγικής διοίκησης ποιότητας σχετικά με τα ευρωπαϊκά πρότυπα τα οποία προσδιορίζονται στη σύμβαση της Μπολόνια, στο έργο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ENQA), στο Ευρωπαϊκό Μητρώο Διασφάλισης Ποιότητας (EQAR), κλπ.

¹ Επιπλέον, η διεθνοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι νέες μέθοδοι παροχής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (όπως π.χ. εξ αποστάσεως) και η ανάγκη αξιολόγησης της ποιότητάς τους οδήγησαν στην ανάπτυξη διαπανεπιστημιακής συνεργασίας που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες για καθορισμό προτύπων και κριτηρίων σε διεθνές επίπεδο.

4. Μεθοδολογία Έρευνας

Η έρευνα ακολουθεί τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης, δηλαδή α) βιβλιογραφική αναζήτηση και μελέτη σχετικών δημοσιεύσεων, εκθέσεων της Ε.Ε. αναφορικά με το γενικό και ειδικό πλαίσιο του θέματος, και, β) τη συλλογή συγκριτικών στοιχείων και δεδομένων από Ευρωπαϊκές και Εθνικές βάσεις δεδομένων, π.χ. EUROSTAT, EURYDICE, CRE, ΟΟΣΑ, ΑΔΙΠ, ΥΠ.Ε.Π.Θ. κ.α.

5. Διαχρονική ανάλυση του γενικού πλαισίου και των δεδομένων στοιχείων

5.1. Η Ευρωπαϊκή στρατηγική ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, η αξιολόγηση των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βρισκόταν στο επίκεντρο των πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ξεκινώντας με το Ευρωπαϊκό Πιλοτικό Σχέδιο για την αξιολόγηση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (1994-1995), στην οποία συμμετείχαν 46 φορείς, δημιουργήθηκε το Κέντρο για τη Διασφάλιση Ποιότητας και Αξιολόγησης της Ανώτατης Εκπαίδευσης.² Στη συνέχεια, με τη σύσταση του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1998 ενθαρρύνεται η Ευρωπαϊκή Ένωση ώστε τα κράτη-μέλη να θεσπίσουν εθνικά συστήματα διασφάλισης της ποιότητας για την τριτοβάθμια εκπαίδευση με βάση το μοντέλο των τεσσάρων βαθμίδων. Αυτή περιλάμβανε τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου οργανισμού, εσωτερικών και εξωτερικών θεσμικών διαδικασιών αξιολόγησης, τη συμμετοχή των διαφόρων ενδιαφερομένων και τις δημοσιεύσεις των αποτελεσμάτων. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη Διασφάλιση Ποιότητας (ENQA) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ιδρύθηκε το 2000 και αποτελείται από ανεξάρτητους φορείς και οργανισμούς διασφάλισης της ποιότητας αναγνωρισμένο από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές των κρατών μελών της ΕΕ. Παράλληλα, ο Σύνδεσμος Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA) (πρώην CRE), έχει την εκτέλεση του προγράμματος αξιολόγησης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (EUA, 2009).

Σήμερα, η Διασφάλιση της Ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ανοικτή σε οργανισμούς διασφάλισης της ποιότητας που προέρχονται από τα

---

²Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1995, Δανία και η Comit d'Evaluation, Γαλλία, 1998.

κράτη-μέλη της διαδικασίας της Μπολόνια³ η οποία έδωσε νέα ώθηση στην ανάπτυξη των εθνικών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας με τη διακήρυξη της το 1999. Στην συνέχεια στη συμφωνία της Πράγας το 2001, υπογραμμίζεται η ανάγκη στενής Ευρωπαϊκής συνεργασίας και αποδοχής των εθνικών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας και δίδεται έμφαση στην ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των εθνικών υπηρεσιών, ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της ENQA, προκειμένου να «συνεργαστούν για τη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου αναφοράς και για τη διάδοση των βέλτιστων πρακτικών». Ως αποτέλεσμα, διμερούς και περιφερειακής συνεργασίας σε θέματα διασφάλισης ποιότητας αναπτύχθηκαν και τα διάφορα ειδικά δίκτυα.⁴

Στο Βερολίνο το 2003, οι υπουργοί παιδείας των χωρών μελών της Ε.Ε. αποφάσισαν την ανάθεση της παρακολούθησης της εφαρμογής της διαδικασίας της Μπολόνια συστήνοντας ομάδα παρακολούθησης ώστε να προβεί σε απογραφή, η οποία θα κατέγραφε την πρόοδο που επιτεύχθηκε στους τρεις τομείς δράσης προτεραιότητας, συμπεριλαμβανομένων της διασφάλισης της ποιότητας, δηλαδή την εγκαθίδρυση και εφαρμογή των εθνικών συστημάτων διασφάλισης ποιότητας. Συστάθηκαν κριτήρια ‘Scorecards’ και σημεία αναφοράς που αφορούσαν τα εξής: α) το στάδιο ανάπτυξης του συστήματος διασφάλισης της ποιότητας, β) τα βασικά στοιχεία των συστημάτων αξιολόγησης, γ) το βαθμό συμμετοχής των φοιτητών και δ) το επίπεδο διεθνούς συνεργασίας και δικτύωσης.

Ο στόχος στην υπουργική διάσκεψη του Βερολίνου (2003) σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας ήταν η συμφωνία των υπουργών παιδείας ότι το 2005 τα εθνικά συστήματα διασφάλισης της ποιότητας θα πρέπει να περιλαμβάνουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- τον καθορισμό των σχετικών αρμοδιοτήτων των οργανισμών και ιδρυμάτων,
- την αξιολόγηση των προγραμμάτων ή των ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένων της εσωτερικής και της εξωτερικής αξιολόγησης,
- τη συμμετοχή των φοιτητών,
- τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων αξιολόγησης,
- ένα σύστημα διαπίστευσης, πιστοποίησης ή συγκρίσιμων διαδικασιών,

³ «Πρόωθηση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας στη διασφάλιση ποιότητας με στόχο την ανάπτυξη συγκρίσιμων κριτηρίων και μεθοδολογιών» (Διακήρυξη της Μπολόνια, 1999).

⁴ Π.χ. Το Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση το 2002, η Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία για τη διαπίστευση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το 2003, το Δίκτυο Διασφάλισης Ποιότητας Nordie, κ.α.

- διεθνή συμμετοχή, συνεργασία και δικτύωση.

Στη συνέχεια οι υπουργοί παιδείας από 45 χώρες που συναντήθηκαν στο Μπέργκεν το 2005 έθεσαν τα Ευρωπαϊκά πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ENQA, 2005) όπως προτάθηκαν από το δίκτυο ENQA και τους εταίρους μέλη του δικτύου-Συνδέσμου Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων- EUA, ενώ στο Λονδίνο (2007) εγκρίθηκε το Μητρώο διασφάλισης ποιότητας για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (European Quality Assurance). Από το 2006, Ο Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος Πανεπιστημίων -EUA και οι εταίροι του έχουν οργανώσει ένα ετήσιο ευρωπαϊκό φόρουμ για τη διασφάλιση της ποιότητας (EUA, 2009).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαδραμάτισε καίριο ρόλο σε αυτή την «ποιοτική στροφή» της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Τέθηκαν πολλοί Ευρωπαϊκοί στόχοι, όπως η αναγνώριση των διπλωμάτων, η ενίσχυση της κινητικότητας και της απασχολησιμότητας των φοιτητών, η διοργάνωση κοινών προγραμμάτων σπουδών και η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών ανώτατης εκπαίδευσης και ο καθορισμός συγκρίσιμων ποιοτικών προτύπων για όλα τα εθνικά συστήματα διασφάλισης της ποιότητας (Asderaki 2009). Επιπλέον, η διεθνοποίηση, η ελκυστικότητα και η διαφάνεια έγιναν στρατηγικοί στόχοι των μεταρρυθμίσεων, καθώς και η απλούστευση της διαδικασίας για την αναγνώριση των ξένων πτυχίων, η εκπόνηση κοινών προγραμμάτων σπουδών με ξένα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και πέραν των χωρών της Ε.Ε. (π.χ. μεταπτυχιακά διατμηματικά προγράμματα Erasmus Mundus), η εισαγωγή της χρήσης άλλων γλωσσών στα προγράμματα σπουδών, η ίδρυση του Ελληνικού Διεθνούς Πανεπιστημίου, ο Ν. 3549/2007 για τη μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την έρευνα και ο νόμος σχετικά με μεταπτυχιακές σπουδές⁵ δίνουν έμφαση στην ποιότητα σύμφωνα με όσα συναποφασίσθηκαν για τη διαδικασία της Μπολόνια.

Παρά την ισχυρή αντίσταση ενάντια σε κάθε εθνικό πλαίσιο αξιολόγησης, στα ελληνικά πανεπιστήμια και τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, η χώρα μας συμμετείχε σε διάφορα διεθνή προγράμματα αξιολόγησης από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. απόδοση (Stamelos, Papadiamandaki & Karavasilis, 2007). Όμως, παρ'ότι η Ελλάδα έχει υπογράψει

---

⁵ Ο νόμος για μεταπτυχιακές σπουδές σύνδεσε τις άδειες έναρξης μεταπτυχιακών προγραμμάτων με την αξιολόγησή των αντίστοιχων τμημάτων.

την Διακήρυξη της Μπολόνια από το 1999 η δήλωση δεν έχει λάβει την πλήρη αποδοχή από τα πανεπιστήμια.⁶ Ωστόσο, η διαδικασία της Μπολόνια έδωσε σταδιακά την ώθηση στην προσπάθεια του Υπουργείου Παιδείας για τη δημιουργία «ενός εθνικού συστήματος αξιολόγησης της ποιότητας και της διασφάλισης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που σχετίζονται με το αντίστοιχο σημείο της Διακήρυξης της Μπολόνια και στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου για τη Διασφάλιση Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση».

Από το 2004, παρά τις αντιδράσεις των φοιτητών και τις καταλήψεις σε πολλά πανεπιστήμια, ο ελάχιστος διάλογος στο Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας υπογράμμισε τα προβλήματα και τις ελλείψεις της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και των θετικών πρακτικών που άλλες ευρωπαϊκές χώρες ακολούθησαν. Οι Σύνοδοι των Πρυτάνεων τόνισαν την ανάγκη για τον εκσυγχρονισμό των απαρχαιωμένου νομικού πλαισίου που ρυθμίζει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, και την ανάγκη για την ενίσχυση της αυτονομίας και ευελιξίας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ώστε να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις, καθώς και την ανάγκη για συμπληρωματική χρηματοδότηση για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας. Το εθνικό σύστημα διασφάλισης της ποιότητας έγινε μια αναγκαιότητα (Asderaki, 2009, EUA, 2010).

Σύμφωνα με το Νόμο 3374/2005 ο κύριος στόχος του ελληνικού συστήματος διασφάλισης της ποιότητας είναι η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης με σκοπό την καταγραφή, κατανόηση των προβλημάτων για να βελτιωθούν τα καθήκοντα όλων των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αποστολή τους και το προφίλ τους. Η ποιότητα της διδασκαλίας και της έρευνας, τα προγράμματα σπουδών και όλες τις άλλες υπηρεσίες που παρέχονται από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αξιολογούνται από εσωτερικές και εξωτερικές διαδικασίες χρησιμοποιώντας αντικειμενικούς δείκτες και πρότυπα, ώστε να καταγράφονται τα επιτεύγματά τους, καθώς επίσης να εντοπίζονται οι αδυναμίες τους με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζονται ανάλογα, με την κρατική στήριξη. Η αξιολόγηση μπορεί να αφορά τα ιδρύματα στο σύνολό τους, σχολές ή τμήματα. Η διαδικασία της Μπολόνια ενίσχυσε το ενδιαφέρον της ακαδημαϊκής κοινότητας για ορθές πρακτικές που ήδη ακολουθούνται από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η διασφάλιση της ποιότητας και της διαδικασίας της Μπολόνια ήταν και παραμένει στο επίκεντρο συνεδρίων και δημοσιεύσεων σχετικά με τη διασφάλιση και συνεχή βελτίωση

---

⁶ Το επίμαχο ζήτημα ήταν η αναφορά στην τριετή ελάχιστη διάρκεια του πρώτου κύκλου σπουδών δεδομένου ότι τα περισσότερα από τα προγράμματα πρώτου κύκλου σπουδών διαρκούν τέσσερα χρόνια.

της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Kyriazis & Asderaki, Asderaki 2008, Asderaki, 2009).

Ένα από τα αιτήματα για την αύξηση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι να επιδείξει η ηγεσία υπευθυνότητα ως προς τη διαφάνεια στις πηγές χρηματοδότησής των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (Koutsogeorgoroulou, 2009).

Ορισμένα πανεπιστήμια του εξωτερικού, ιδιαίτερα στις Η.Π.Α. χρησιμοποιούν αρχές και πρακτικές όπως η συνεχής βελτίωση ποιότητας των διοικητικών διαδικασιών, η συνεχής βελτίωση της ποιότητας σπουδών (CQI) και η διοίκηση ολικής της ποιότητας (TQM). Η προσέγγιση αυτή μπορεί να θεωρηθεί ή ως ένα σύνολο εργαλείων που βοηθούν στην οργανωτική τους ανάπτυξη. Μεταξύ των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που υποστηρίζουν αυτές τις επιλογές είναι η Αμερικανική Ένωση για την Ανώτατη Εκπαίδευση (AAHE) που χρηματοδότησε την ακαδημία Διοίκησης Ολικής Ποιότητας. Δηλαδή μια πρακτική εκπαίδευση των εργαζομένων στη βελτίωση της ακαδημαϊκής και διοικητικής λειτουργίας των τμημάτων των ιδρυμάτων τους.⁷ Η συνεχής βελτίωση της διαδικασίας είναι μια σκόπιμη προσέγγιση στην αλλαγή στρατηγικής και επικεντρώνεται στο σχεδιασμό για το μέλλον με τη βελτίωση των επιχειρησιακών διαδικασιών για να φτάσει τους στόχους. Κάθε προσέγγιση είναι καλύτερα να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες και την κουλτούρα του οργανισμού. Όμως ο καθορισμός ενός φοιτητή ως πελάτη είναι συχνά προβληματικός για ορισμένους. Στην ιδανική περίπτωση περιλαμβάνει συμμετέχοντες από όλες τις πλευρές του ιδρύματος να εργαστούν για συνολική βελτίωση. Οι Σχολές, το διοικητικό προσωπικό, η κεντρική διοίκηση και ακόμη και οι φοιτητές μπορούν να συνεργαστούν αποτελεσματικά, με την κατάλληλη δομή και κατάρτιση (Johnston, 2008, Kohler, 2009).

Για τη βελτίωση της ποιότητας, υπάρχουν διάφορα εργαλεία που χρησιμοποιούνται, μεταξύ άλλων:

- Στρατηγικός σχεδιασμός
- Διαχείριση έργου

---

⁷ Πολλές εθνικές οργανώσεις είναι υποστηρικτές των προσπαθειών αυτών - ισχυρή μεταξύ των οποίων είναι ο Σύνδεσμος Ποιότητας (ASQ) και προσφέρει εκπαίδευση, εργαλεία, υποστήριξη και η έρευνα για τη βελτίωση της ποιότητας μέσω της κατάρτισης και συμβουλευτικής του 'Balanced-Scorecard'.

- Διαδικασία βελτίωσης
- Διαγράμματα ροής και χάρτες της διαδικασίας
- Τεκμηρίωση
- Διευκόλυνση (για τις ομάδες, συναντήσεις, διαχείριση συγκρούσεων)
- Ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών / συγκριτική αξιολόγηση με τους άλλους
- Αλλαγή ηγεσίας και διαχείρισης
- Ομαδική συνεργασία.

Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης πρέπει να βασίζεται σε ακαδημαϊκές αξίες, παράλληλα να τηρούνται οι προσδοκίες των ενδιαφερομένων, αποδεικνύοντας την ποιότητα. Απαιτείται η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της καινοτομίας και της παράδοσης, της ακαδημαϊκής αριστείας και της κοινωνικής / οικονομικής σημασίας, η συνοχή των προγραμμάτων σπουδών και η ελευθερία επιλογής μαθημάτων των φοιτητών. Περιλαμβάνει τη διδασκαλία και την έρευνα, τη διοίκηση, και την ανταπόκριση στις ανάγκες των φοιτητών. Η ποιότητα θεωρείται η βασική υποκείμενη κατάσταση για την εμπιστοσύνη, τη συνάφεια, την κινητικότητα, τη συμβατότητα και την ελκυστικότητα του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (EUA, 2003).

Η ομάδα του Ευρωπαϊκού Συνδέσμου Πρυτάνεων (CRE) διέκρινε μεταξύ δύο λειτουργιών αξιολόγησης: τον έλεγχο της ποιότητας και την προώθηση της διασφάλισης της ποιότητας (δηλαδή, βελτίωση και αριστεία). Ο έλεγχος της ποιότητας minimal (με τη μορφή κάποιου είδους πιστοποίησης) χρησιμεύει ως φιλτράρισμα για την επιβεβαίωση ότι ένα ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πληροί τις ελάχιστες απαιτήσεις ποιότητας και διαθέτει τις κατάλληλες διαδικασίες παρακολούθησης της ποιότητας έτσι ώστε να εξασφαλίζει την ελάχιστη ποιότητα παροχών και να ελαχιστοποιηθεί η ύπαρξη φαινομένων απάτης και διαφθοράς. Η Ποιότητα αναφέρεται στη διαδικασία της αξιολόγησης ενός ιδρύματος ή ενός προγράμματος, οδηγεί σε μια ανάλυση αποτελεσμάτων και σε συστάσεις σχετικά με την ποιότητα τους, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών στρατηγικής διασφάλισης της ποιότητας. Η αξιολόγηση έχει εσωτερική διάσταση (αυτοαξιολόγηση) και εξωτερική (που διενεργείται από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες). Οι συστάσεις αντικατοπτρίζουν το στόχο αυτής της άσκησης, η οποία είναι η προώθηση της συνεχούς βελτίωσης (Hanft & Kohler, 2008). Αυτές οι δύο λειτουργίες - ελάχιστου ποιοτικού ελέγχου και διασφάλισης της ποιότητας - υπάρχουν ήδη στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και ιδρύματα. Ενώ, η δεύτερη λειτουργία έχει επίσης όλο και

περισσότερο μια ευρωπαϊκή διάσταση, ως επί το πλείστον σε μη κυβερνητικά συστήματα, όπως η CRE, για θεσμική αξιολόγηση των πανεπιστημίων (CRE, 2001, σελ. 9).

Ο Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος Πανεπιστημίων (EUA) προτείνει μια συνεκτική πολιτική διασφάλισης ποιότητας για την Ευρώπη, με βάση την πεποίθηση ότι η θεσμική αυτονομία δημιουργεί και απαιτεί υπευθυνότητα, ότι τα πανεπιστήμια είναι αρμόδια για την ανάπτυξη της εσωτερικής κουλτούρας ποιότητας και προόδου σε ευρωπαϊκό επίπεδο με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών. Ειδικότερα, οι εισηγήσεις περιλαμβάνουν τα εξής:

1) Η αποτελεσματική ηγεσία στη διαχείριση και τη διακυβέρνηση επίσης μπορεί να συμβάλλει. Με την ενεργό συμβολή των φοιτητών, τα πανεπιστήμια πρέπει να παρακολουθούν και να αξιολογούν όλες τις δραστηριότητές τους, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων σπουδών και διοικήσεων. Η εξωτερική διαδικασία διασφάλισης ποιότητας θα πρέπει να επικεντρωθεί στον έλεγχο μέσω της θεσμικών ελεγκτικών μηχανισμών ότι εσωτερικός έλεγχος έχει πράγματι γίνει.

2) Ο σκοπός της ευρωπαϊκής διάστασης στην διασφάλιση της ποιότητας είναι η προώθηση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και η βελτίωση της διαφάνειας, σεβόμενη την πολυμορφία των εθνικών πλαισίων στους αντίστοιχους θεματικούς τομείς.

3) Οι διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας για την Ευρώπη, πρέπει να συμπεριλαμβάνουν: οργανωτική ποιότητα, σεβασμό των θεσμικών διαδικασιών με αυτονομία, ανάπτυξη της εσωτερικής κουλτούρας ποιότητας, οικονομική αποδοτικότητα, αξιολόγηση των οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας, μείωση της γραφειοκρατίας, και ελαχιστοποίηση δαπανών.

4) Επίσης προτείνεται, ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς, και ιδίως τα πανεπιστήμια, θα πρέπει να συνεργάζονται για την δημιουργία ενός προσωρινού οργάνου ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, δηλ. μια επιτροπή για τη διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ευρώπη η οποία θα παρέχει ένα φόρουμ για συζήτηση και, μέσω του διορισμού ενός μικρού διοικητικού συμβουλίου, θα παρακολουθεί την εφαρμογή ενός προτεινόμενου κώδικα αρχών, αναπτύσσοντας μια ευρωπαϊκή διάσταση στη διασφάλιση της ποιότητας (EUA, 2003).

Έχει καταστεί σαφές ότι η λέξη «Πρότυπο» στο ανακοινωθέν του Βερολίνου είναι ανοιχτή σε ερμηνείες. Κάποιοι κατανοούν ότι τα πρότυπα πρέπει να αναφέρονται σε διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας και άλλοι υποστηρίζουν ότι αναφέρονται σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Με βάση τις συζητήσεις στο πλαίσιο της παρακολούθησης της διαδικασίας της Μπολόνια θεωρείται σημαντικό να διατηρηθεί η ποικιλομορφία και η καινοτομία και τα πρότυπα να μην αποτελούν απειλή για την επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας (ENQA, 2005).

Ο Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος Πανεπιστημίων (EUA) έχει αξιολογήσει σχεδόν 120 πανεπιστήμια σε 35 διαφορετικές χώρες. Αυτή η εμπειρία δέκα ετών, επισημαίνει το γεγονός ότι είναι αδύνατον να επιτευχθεί συμφωνία για τα πρότυπα ποιότητας, όταν υπάρχει ποικιλομορφία των θεσμικών οργάνων σε μια ολόκληρη ήπειρο. Ωστόσο η αυτονομία αποτελεί προϋπόθεση για την ικανότητα ενός οργανισμού να ανταποκριθεί στις αλλαγές. Έτσι, η πανεπιστημιακή αυτονομία απαιτεί κάθε θεσμικό όργανο να αποφασίζει σχετικά με τα πρότυπα της στο πλαίσιο της αποστολής και των στόχων της (EUA, 2004, & 2005-2008).

Τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια συνεδρίασαν στην Πράγα από 18 έως 21/3/2009 για να συζητήσουν το θέμα «Αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων: Ευρωπαϊκές στρατηγικές για τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια». Το δεύτερο μέρος της Διακήρυξης ορίζει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική ατζέντα για τα πανεπιστήμια και τον εντοπισμό 10 παραγόντων που θα καθορίσουν το μέλλον των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Για ισχυρά και ευέλικτα πανεπιστήμια Αριστείας η διακήρυξη δηλώνει ότι απαιτείται ενίσχυση της αυτονομίας. Τονίζεται ότι τα πανεπιστήμια έχουν ανάγκη ενισχυμένης αυτονομίας για την καλύτερη εξυπηρέτηση της κοινωνίας των πολιτών και συγκεκριμένα να εξασφαλιστεί ευνοϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο που να επιτρέπει στους ηγέτες των πανεπιστημίων να σχεδιάζουν τις εσωτερικές δομές των ιδρυμάτων τους αποτελεσματικά, να επιλέγουν το σχήμα ακαδημαϊκών προγραμμάτων και τη χρήση οικονομικών πόρων και να εκπαιδεύουν το προσωπικό τους σύμφωνα με τις ειδικές θεσμικές αποστολές τους.

Απαιτείται αύξηση και διαφοροποίηση των εσόδων για να επιτευχθεί η οικονομική βιωσιμότητα με την εφαρμογή ορθών πρακτικών λογιστικής που προσδιορίζουν το

συνολικό κόστος όλων των δραστηριοτήτων, και την εξασφάλιση επαρκούς δημόσιας χρηματοδότησης, παρέχοντας έτσι τη βάση για την εκπλήρωση των βασικών στόχων και της μακροπρόθεσμης αποστολής του πανεπιστημίου (Smith, 2004, OECD, 2009).

Βελτίωση της ποιότητας και της διαφάνειας: υιοθετώντας πλήρως τις ευθύνες που απορρέουν από την δέσμευση των πανεπιστημίων για την ποιότητα σπουδών και δραστηριοτήτων.

Προώθηση της διεθνοποίησης: Ενίσχυση διεθνών συνεργασιών, την εταιρικής σχέσης και πέρα από την Ευρώπη ως προτεραιότητα για όλο και μεγαλύτερο αριθμό πανεπιστημίων με ποικίλες αποστολές, για να εξασφαλίζεται η στρατηγική παρουσία και προώθηση της διεθνούς προοπτικής των φοιτητών και του ακαδημαϊκού προσωπικού.

Αύξηση και βελτίωση της ποιότητας της κινητικότητας: από την ανάπτυξη συνεκτικών στρατηγικών θεσμικών σχεδιασμών, παρέχοντας ευκαιρίες, καθώς και άρση των εμποδίων στην κινητικότητα των φοιτητών και του προσωπικού, συμπεριλαμβανομένων των ερευνητών και των διοικητικών υπαλλήλων σε όλα τα στάδια της σταδιοδρομίας τους.

Ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων: για την ενίσχυση των διαφόρων αποστολών των πανεπιστημίων, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των εταίρων στην ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών, τη συνεργασία ερευνητικών προγραμμάτων και τις δραστηριότητες καινοτομίας καθώς και τη συνεργασία πανεπιστημίων με επιχειρήσεις που να βασίζονται σε χρηστή διαχείριση των έργων (EUA, 2009a, Eurydice, 2008, & 2010).

Η Βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας και της μάθησης είναι στο επίκεντρο της διαδικασίας εφαρμογής της σύμβασης της Μπολόνια και εξακολουθεί να είναι ζωτικής σημασίας για την περαιτέρω εφαρμογή της. Η θέση αυτή επικεντρώνεται στην ανάγκη προώθησης της κουλτούρας ποιότητας στα συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και στο θεσμικό επίπεδο θεωρείται ότι η ανάπτυξη των διαδικασιών ποιότητας μεταξύ της πανεπιστημιακής κοινότητας, είναι θεμελιώδους σημασίας για τη δημιουργία πραγματικής κουλτούρας ποιότητας που σημαίνει ότι είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί η δέσμευση όλων, δηλ. των φοιτητών, ακαδημαϊκών, ερευνητικού και

διοικητικού προσωπικού. Οι κυβερνήσεις από την πλευρά τους καλούνται να εξασφαλίσουν ότι η εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας εστιάζει στην προώθηση της ποιότητας με στόχο την ανάπτυξη των θεσμών αντί να προσπαθεί για τη μέτρηση της ποιότητας με ποσοτικούς όρους (Maassen, 2007, Levine, 2009).

Για τα πανεπιστήμια της Ευρώπης η διασφάλιση της ποιότητας θα πρέπει να βασίζεται στις ακόλουθες βασικές αρχές:

i. Την πρωταρχική ευθύνη για τη διασφάλιση της ποιότητας φέρουν τα ίδια τα πανεπιστήμια. Ο ρόλος της εξωτερικής αξιολόγησης ποιότητας είναι η εξέταση αυτών των εσωτερικών διαδικασιών προωθώντας την πρωταρχική ευθύνη των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στο στρατηγικό σχεδιασμό τους.

ii. Η θεσμική διαχείριση της ποιότητας απαιτεί μια συνολική και ολοκληρωμένη προσέγγιση. Αυτό καλύπτει όλες τις δραστηριότητες του πανεπιστημίου: την έρευνα, τη διδασκαλία και την υπηρεσία στην κοινωνία με υποστηρικτικές υπηρεσίες. Η διαχείριση της ποιότητας θα πρέπει να προκύπτει από την περιγραφή της αποστολής και τους στρατηγικούς στόχους του κάθε οργάνου και αποτελεί ένα θεμελιώδες μέρος μιας ευρύτερης θεσμικής κουλτούρας ποιότητας, που αποσκοπεί στη συνεχή βελτίωση της ποιότητας.

iii. Είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη τόσο η ποικιλομορφία των θεσμικών αποστολών και των προφίλ των ιδρυμάτων, καθώς και των εθνικών ιδιαιτεροτήτων και παραδόσεων, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας. Δεν υπάρχει μονοδιάστατος ορισμός της ποιότητας για τους σκοπούς της εξασφάλισης της ποιότητας. Ο καθορισμός της ποιότητας πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά του κάθε ιδρύματος και το εθνικό πλαίσιο. Επίσης, το πλαίσιο διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας θα πρέπει να είναι ευέλικτο και ευπροσάρμοστο, ώστε να μην παρεμποδίζεται η ποικιλομορφία, οι καινοτόμες παιδαγωγικές πρακτικές και η δημιουργική έρευνα.

iv. Ο απώτερος στόχος όλων των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας - εσωτερικά και εξωτερικά - είναι η βελτίωση της ποιότητας προωθώντας έτσι την εμπιστοσύνη μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών με ενδελεχή εξέταση των διαδικασιών και των

αποτελεσμάτων τους ώστε να υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ της υποχρέωσης λογοδοσίας και της βελτίωσης. Επιπλέον, τα στοιχεία δείχνουν τα εξής:

Υπάρχει αναπόσπαστη σχέση μεταξύ της θεσμικής αυτονομίας και της υπευθυνότητας. Ένα από τα κύρια ευρήματα και των δύο ερευνών τάσεων (TRENDS, 2010) είναι ότι όσο μεγαλύτερη είναι η θεσμική αυτονομία, τόσο πιο ισχυρή η εσωτερική ποιότητα των διαδικασιών στα πανεπιστήμια, και το αντίστροφο, επίσης δείχνει ότι τα πανεπιστήμια συμμετέχουν ενεργά στις διεθνείς συνεργασίες, ιδίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο (EUA, 2009a, & 2010). Είναι σημαντική όχι μόνο η ενίσχυση της ποιότητας, αλλά και η βελτίωση της διαφάνειας. (Gurta, 2008, Molz, 2009).

Ως μέρος της δέσμευσής τους στην ποιότητα και την ευθύνη τους τα πανεπιστήμια της κοινωνίας των πολιτών πρέπει να είναι έτοιμα να παράσχουν ακριβείς πληροφορίες σχετικά με την θεσμική αποστολή, τις δραστηριότητες, τις επιδόσεις και τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν στους εκπαιδευόμενους και άλλους ενδιαφερόμενους. Η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων φορέων είναι ένας κρίσιμος παράγοντας επιτυχίας για την επίτευξη αειφόρου αλλαγής και βελτίωσης. Μία από τις εν εξελίξει προκλήσεις για την επόμενη δεκαετία θα είναι να εξασφαλίσει τη συνεχή δέσμευση και ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων - των πανεπιστημίων, οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας και φοιτητών - στην ανάπτυξη της διασφάλισης της ποιότητας. Αυτό θα απαιτήσει συνεχή διάλογο μεταξύ των εταίρων σε όλα τα επίπεδα.

Ο ρόλος της ηγεσίας συνίσταται στην επικοινωνιακή προβολή της ανάγκης για αυτές τις διαδικασίες, πλαισιώνοντας τους σε συνεννόηση με την πανεπιστημιακή κοινότητα - φοιτητές, καθηγητές και διοικητικό προσωπικό υποστήριξης - και χρησιμοποιώντας τα αποτελέσματά τους στο σχετικό στρατηγικό κύκλο. Να εξασφαλιστεί η κατάλληλη ηγεσία και το προσωπικό της μονάδας ποιότητας, προκειμένου να αποφευχθεί η υπερβολική γραφειοκρατία. Για την ανάπτυξη της Εξωτερικής διασφάλισης ποιότητας θα πρέπει να αποφευχθούν οι περιττές γραφειοκρατικές διαδικασίες και να υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στην αυτονομία και λογοδοσία, με την προώθηση θεσμικών ελέγχων ή αξιολογήσεων με βάση την αξιολόγηση των εσωτερικών διαδικασιών ποιότητας. Χρειάζεται προσανατολισμός βελτίωσης που να τονίζει την αυτοαξιολόγηση και την εμπιστευτικότητα των τμημάτων στις διαδικασίες με παράλληλη προώθηση της διαφάνειας των αποτελεσμάτων. Ο βασικός παράγοντας επιτυχίας θα είναι να βρεθεί

τρόπος βελτίωσης της διάρθρωσης των διαδικασιών της εσωτερικής και εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας έτσι ώστε να είναι σε ισορροπία και να αλληλοσυμπληρώνονται προς υποστήριξη της αειφόρου ανάπτυξης της ποιότητας στο πλαίσιο της ενισχυμένης αυτονομίας των πανεπιστημίων και της θεσμικής ευθύνης για ποιότητα (Marginson, & Van der Wende, 2007, EUA, 2010).

Ο Σύνδεσμος Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA) έχει συμβάλει σημαντικά στις ευρωπαϊκές συζητήσεις σχετικά με την ποιότητα και εξέτασε διάφορα ζητήματα σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας σε διάφορες δημοσιεύσεις. Το πιο πρόσφατο δημοσίευμα για την ποιότητα και τη διασφάλιση της ποιότητας στον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης το οποίο εγκρίθηκε από το Συμβούλιο του Συνδέσμου Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων τον Οκτώβριο του 2010, υποστηρίζει σθεναρά την έννοια της ποιότητας και την προώθηση διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας που βασίζονται σε θεσμική ευθύνη για την ποιότητα και αναγνωρίζουν την αυτονομία των πανεπιστημίων. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι ο απώτερος στόχος όλων των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας - τόσο εσωτερικά και εξωτερικά - είναι η βελτίωση της ποιότητας προωθώντας έτσι την εμπιστοσύνη μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών (EUA, 2011).

Οι αποφάσεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων της Ε.Ε. που ανακοινώθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2009 θέτουν το στρατηγικό πλαίσιο συνεργασίας στην εκπαίδευση και κατάρτιση με χρονικό ορίζοντα το 2020 και ο Στρατηγικός στόχος 2: περιλαμβάνει τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης προτείνοντας τα εξής:

Υψηλής ποιότητας συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, τα οποία να είναι τόσο αποτελεσματικά όσο και δίκαια είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία και για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας στην Ευρώπη. Μία από τις κυριότερες προκλήσεις είναι να εξασφαλιστεί η απόκτηση βασικών ικανοτήτων από όλους, με παράλληλη ανάπτυξη της αριστείας και ελκυστικότητας σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης που θα επιτρέψει στην Ευρώπη να διατηρήσει έναν ισχυρό παγκόσμιο ρόλο. Παράλληλα, υπάρχει ανάγκη να εξασφαλιστεί υψηλό επίπεδο ποιότητας της διδασκαλίας. Είναι επίσης σημαντικό να βελτιωθεί η διοίκηση και η ηγεσία της εκπαίδευσης και κατάρτισης, και να αναπτύξουν αποτελεσματικά συστήματα

διασφάλισης της ποιότητας. Η υψηλή ποιότητα θα επιτευχθεί μόνο μέσα από την αποτελεσματική και βιώσιμη χρήση των πόρων - τόσο δημόσιων όσο και ιδιωτικών (Soley, 1995).

- Διοίκηση και χρηματοδότηση: Προώθηση της ατζέντας εκσυγχρονισμού για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων σπουδών) και την ποιότητα πλαισίου διασφάλισης ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένου του διοικητικού προσωπικού. Προαγωγή της τεκμηριωμένης πολιτικής και πρακτικής, δίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ίδρυση της υπόθεσης για την αειφορία των δημόσιων και, όπου ενδείκνυται, τις ιδιωτικών επενδύσεων (Council of EU 2009, σελ.3-9).

Οι αέναες απόπειρες αλλαγών στα Ελληνικά ΑΕΙ για τη βελτίωση της ποιότητας

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να επιδιώξουν την αξιολόγηση και τη διασφάλιση της ποιότητας. Σε ορισμένες χώρες, η αξιολόγηση της ποιότητας και των διαδικασιών διαπίστευσης είναι συνδεδεμένα με την αδειοδότηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων σπουδών και τη δυνατότητα χορηγίας και οικονομικής στήριξης από το κράτος.

Όμως κανένας από τους παραπάνω λόγους δεν ισχύουν επακριβώς στην Ελλάδα. Τα δημόσια πανεπιστήμια και τα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουν το δικαίωμα να παρέχουν αναγνωρισμένα πτυχία. Η έγκριση και λειτουργία των προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών είναι μια θεσμική υπόθεση, ενώ μια γραφειοκρατική διαδικασία, μέσω του Υπουργείου Παιδείας χρησιμοποιείται για να οδηγήσει στην καθιέρωση μεταπτυχιακών προγραμμάτων, χωρίς καμία προηγούμενη διαπίστευση. Οι κύριες πηγές χρηματοδότησης τους προέρχονται από τον κρατικό προϋπολογισμό και δεν παρέχεται επιπλέον χρηματοδότηση για την καλύτερη δυνατή.

Τα θεσμικά όργανα δεν ήταν υπέρ των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας για ορισμένους επιπλέον λόγους. Δεδομένου ότι οι κενές θέσεις των ακαδημαϊκών που καθορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Οικονομικών, οι κενές θέσεις ειδικού επιστημονικού προσωπικού εργαστηρίου και το τεχνικό προσωπικό που καθορίζονται από τα Υπουργεία Παιδείας, Οικονομικών και Εσωτερικών και τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα αντιμετωπίζουν συνήθως πολλές ελλείψεις.

Επιπλέον, ο αριθμός των νεοεισερχομένων καθορίζεται από το Υπουργείο Παιδείας, παρά την απελπισμένη φωνή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που δεν μπορούν να εκπαιδεύσουν ένα τόσο μεγάλο αριθμό φοιτητών, ενώ το κεντρικό εθνικό σύστημα εξετάσεων διανέμει τους φοιτητές στα πανεπιστήμια και τα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, σύμφωνα με τους βαθμούς τους και τις προτιμήσεις τους. Έτσι, οποιαδήποτε ανταγωνιστικότητα μεταξύ των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο υπό διαφορετικές συνθήκες θα ήταν δυνατόν να αναζητήσουν σε ένα σήμα ποιότητας, προκειμένου να προσελκύσουν τους καλύτερους σπουδαστές, ακυρώνεται. (Asderaki, 2009, Γιατρομανωλάκης, 2010).

Γέφυρες ανάμεσα στα κολλέγια και τα ΑΕΙ στήνει το νέο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων. Καθώς η μεταλυκειακή εκπαίδευση θα οργανωθεί σ' ένα αρθρωτό σύστημα μέσω πιστωτικών μονάδων, οι απόφοιτοι κολλεγίων θα μπορούν να κατοχυρώνουν μαθήματα στην περίπτωση που θα σπουδάσουν σε ΑΕΙ. Ταυτόχρονα, οι πιστοποιημένοι τίτλοι σπουδών από κολλέγια δεν αποκλείεται να αποτελέσουν στο μέλλον διαβατήριο για τα ΑΕΙ υπό προϋποθέσεις. Η δυνατότητα αυτή συνδέεται με το νέο σύστημα για την εισαγωγή στα ΑΕΙ, που έχει προαναγγελθεί να εφαρμοσθεί από το 2013-2014. Τα επαγγελματικά προσόντα θα μπορούν να πιστοποιήσουν όχι μόνο οι νέοι εργαζόμενοι, αλλά και όσοι τα έχουν αποκτήσει από το 1970 και μετά (Κάτσικας, 2011, Μάστορας, 2011).

Ειδικότερα, σύμφωνα με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων (το οποίο θα αρθρωθεί σε οκτώ διαβαθμίσεις - από τους αποφοίτους δημοτικού έως τους κατόχους διδακτορικού) δίνεται η δυνατότητα αναγνώρισης και πιστοποίησης γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο της μη τυπικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 18

προβλέπεται «η σύνδεση προγραμμάτων μη τυπικής με το σύστημα της τυπικής εκπαίδευσης μέσω σπονδυλωτών και πιστοποιημένων προγραμμάτων, τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα αναγνώρισης, άθροισης και μεταφοράς πιστωτικών μονάδων από το ένα σύστημα στο άλλο» (Λακασάς, 2010).

Οι αρχικές προτάσεις αλλαγών για τη βελτίωση της ποιότητας των ΑΕΙ

Σε αλλαγή σελίδας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση προχωρεί η κυβέρνηση, καθώς πλέον όλοι παραδέχονται ότι το μεταπολιτευτικό μοντέλο λειτουργίας των ΑΕΙ έχει αποτύχει. «Κυβέρνηση, κοινωνία και ο καθένας ξεχωριστά οφείλουμε να συνεισφέρουμε με υπευθυνότητα», ανέφερε η υπουργός Παιδείας κ. Α. Διαμαντοπούλου σε σύσκεψη που έγινε στους Δελφούς το 2010, παρουσία του πρωθυπουργού κ. Γ. Παπανδρέου και Ελλήνων και ξένων ακαδημαϊκών. Η κ. Διαμαντοπούλου κήρυξε την έναρξη του διαλόγου για τον νέο νόμο-πλαίσιο που θα αρχίσει να εφαρμόζεται από το 2011-2012 και θα ολοκληρωθεί το 2013-2014 με την εφαρμογή νέου συστήματος εισαγωγής στα ΑΕΙ.

Οι προτεινόμενες αλλαγές οι οποίες από πολλούς σχολιαστές χαρακτηρίζονται εκπαιδευτικός «Καλλικράτης» περιλαμβάνουν τα εξής:

- Συστήνεται Συμβούλιο Διοίκησης ΑΕΙ. Ο αριθμός των μελών του θα ορίζεται με βάση το μέγεθος του ιδρύματος. Τα μέλη του θα ορίζονται από το ίδιο το ΑΕΙ με κριτήρια που θα καθορίζονται στον νέο νόμο-πλαίσιο, με βάση το έργο του ενώ θα εκπροσωπούνται και οι φοιτητές. Το συμβούλιο θα αναλάβει μέρος των αρμοδιοτήτων του υπουργείου (π.χ. κατάρτιση προϋπολογισμού - στρατηγικού σχεδιασμού).
- Οι ακαδημαϊκές υποθέσεις θα παραμένουν θέμα του πρύτανη και της συγκλήτου.
- Ο πρύτανης θα διορίζεται ύστερα από διεθνή διαγωνισμό.
- Περιφερειακά Συμβούλια, με επιστημονική και κοινωνική συμμετοχή, θα έχουν υπό την ομπρέλα τους πανεπιστήμια, ΤΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα σε κάθε περιφέρεια και κυρίαρχο ρόλο στις συγχωνεύσεις.

- Καταργούνται και συνενώνονται τμήματα, σχολές ή ολόκληρα ΑΕΙ με κριτήρια ακαδημαϊκά και οικονομικά.

Αξιολόγηση - Χρηματοδότηση

- Αξιολόγηση των ΑΕΙ από εξωτερικούς κριτές, με βάση συγκεκριμένους δείκτες.
- Πιστοποίηση των σπουδών και των ιδρυμάτων.
- Οι προγραμματικές συμφωνίες ΑΕΙ - υπουργείου θα συνδέονται με συμφωνημένα κριτήρια, όπως η απόδοση και αποδοτικότητα των ιδρυμάτων. Η χρηματοδότηση θα συνδεθεί με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης.
- Δημιουργείται Ανεξάρτητη Αρχή Χρηματοδότησης των ΑΕΙ.
- Η διαχείριση των οικονομικών, περιλαμβανομένης και της μισθοδοσίας, περνά στα ΑΕΙ.

Σπουδές - Φοιτητική μέριμνα

- Κάρτα του φοιτητή για πρόσβαση στις υπηρεσίες.
- Νέο σύστημα φοιτητικών υποτροφιών και δανείων.
- Υιοθετείται το ευρωπαϊκό σύστημα πιστωτικών μονάδων, με βάση τις διδακτικές μονάδες.
- Νέο σύστημα διδασκαλίας και εξεταστικών περιόδων.
- Εισάγεται το ψηφιακό σύγγραμμα.
- Δίδεται έμφαση στο διεπιστημονικό χαρακτήρα των προγραμμάτων σπουδών.
- Οργανώνονται Κέντρα Αριστείας.
- Αναδιαρθρώνεται ο θεσμός της πρακτικής άσκησης.
- Συνδέονται τα Προγράμματα Διά Βίου Μάθησης με τα ΑΕΙ.

- Από την «απρόσωπη» διδασκαλία του καθηγητή στο αμφιθέατρο, θα υιοθετηθεί ένας πιο «προσωποκεντρικός» τρόπος διδασκαλίας.

Διεθνοποίηση - Εξωστρέφεια

- Ενθαρρύνεται η ίδρυση παραρτημάτων σε άλλες χώρες και η εντατικοποίηση της συμμετοχής των ΑΕΙ στα ευρωπαϊκά προγράμματα.

- Δίνεται η δυνατότητα κατοχής θέσης ΔΕΠ σε ελληνικά και σε ξένα ιδρύματα ταυτόχρονα.

- Συμμετοχή ξένων πανεπιστημιακών στα εκλεκτορικά σώματα πανεπιστημιακών.

- Διευρύνεται ο θεσμός των επισκεπτών καθηγητών.

- Δίνεται η δυνατότητα να χορηγούνται έδρες σε κάθε ΑΕΙ.

- Ενισχύονται οι ανταλλαγές φοιτητών (Erasmus).

- Ενθαρρύνεται η συνεργασία μεταξύ μονάδων πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων.

Αξιολόγηση, διεθνοποίηση και αυτοτέλειά των ΑΕΙ

Ειδικότερα, το υπουργείο Παιδείας επιδιώκει να δώσει τη μεγαλύτερη δυνατή νομιμοποιητική βάση στη μεταρρύθμιση ζητώντας από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να καταθέσουν τις προτάσεις τους, οι οποίες θα οδηγήσουν στο νέο νόμο-πλαίσιο. Μείζον ζητούμενο είναι η αναβάθμιση της ποιότητας των σπουδών και η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας των ΑΕΙ, που χωλαίνουν δραματικά.⁸ Συγκεκριμένα, η Ελλάδα δίνει το 1,4% του ΑΕΠ της στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (έκτη στην Ε.Ε., με τον μέσο όρο στο 1,2%), αλλά κατατάσσεται 13η (μεταξύ 20 χωρών που μετέχουν στη συγκεκριμένη μέτρηση) με βάση τον δείκτη που μετράει την αποτελεσματικότητα της χρηματοδότησης (ΑΔΙΠ 2008). Ο διάλογος είναι ανοιχτός σε

⁸ Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πρόσφατη έκθεση οικονομικής επιτροπής της Ε.Ε. είμαστε μεταξύ των πρώτων στην κρατική χρηματοδότηση και από τους τελευταίους στους δείκτες αποδοτικότητας.

προτάσεις με διαβούλευση στο διαδίκτυο και έχει ζητηθεί από την κυβέρνηση η συνδρομή διάσημων ξένων ακαδημαϊκών⁹ (Λακασάς, 2010^α, Μανδραβέλης, 2010).

Η ταυτότητα της Διεθνούς Συμβουλευτικής Επιτροπής

Εννέα εξέχοντα μέλη από τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα (από τις ΗΠΑ και την Ευρώπη έως το Χονγκ Κονγκ και την Αυστραλία) θα έχει συμβούλους η κυβέρνηση για τις αλλαγές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η Διεθνής Συμβουλευτική Επιτροπή θα απαρτίζεται από πρυτάνεις και προέδρους μερικών από τα γνωστότερα πανεπιστήμια του κόσμου, αλλά και πρώην υπουργούς Παιδείας που υλοποίησαν μεταρρυθμίσεις στη χώρα τους. Στην επιτροπή θα αντιπροσωπεύονται ορισμένα από τα κυριότερα επιστημονικά αντικείμενα, καθώς και ένα μεγάλο εύρος διαφορετικών πανεπιστημιακών συστημάτων, δημόσιων ή ιδιωτικών. Σύμφωνα με το υπουργείο Παιδείας, η επιτροπή θα ενημερωθεί για τον σημερινό τρόπο λειτουργίας των ελληνικών ΑΕΙ και τις αλλαγές που προτείνονται και θα συμβουλεύει την κυβέρνηση σε σχέση με τις σύγχρονες διεθνείς τάσεις που καθιστούν τα πανεπιστήμια ανταγωνιστικά διεθνώς. Συντονίστρια της Διεθνούς Συμβουλευτικής Επιτροπής θα είναι η ελληνικής καταγωγής πρύτανης του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας στο Davis (ΗΠΑ) κ. Λίντα Κατέχη καθηγήτρια ηλεκτρολόγος μηχανολόγος και μηχανικός ηλεκτρονικών υπολογιστών. Τα υπόλοιπα μέλη είναι οι ακόλουθοι:

- David Naylor (Καναδάς), καθηγητής Ιατρικής και πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Τορόντο από το 2005.
- Gavin Brown (Αυστραλία), καθηγητής Μαθηματικών, πρώην πρύτανης του Πανεπιστημίου του Σίδνεϊ.
- Gudmund Hernes (Νορβηγία), καθηγητής Κοινωνικών Επιστημών, πρώην υπουργός Παιδείας και Έρευνας,

---

⁹ Είναι χαρακτηριστικό ότι στην εκδήλωση συμμετείχαν ο υπουργός Ανώτατης Εκπαίδευσης της Πορτογαλίας Χοσέ Μαριάνο Γκάγκο, ο υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου Ανδρέας Δημητρίου και ο πρώην πρόεδρος του Πανεπιστημίου CITY του Δουβλίνου Φέρντιναντ φον Προντζίνσκι (Λακασάς, 2010α).

- James J. Duderstadt (ΗΠΑ), επίτιμος πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Μίσιγκαν, καθηγητής Επιστημών και Μηχανικής.
- Jo Ritzen (Ολλανδία), καθηγητής Οικονομικών, πρώην υπουργός Παιδείας και νυν πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Μάαστριχτ.
- John Sexton (ΗΠΑ), καθηγητής Νομικής, πρόεδρος του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης. Από το 2003 έως το 2007 ήταν πρόεδρος του Συμβουλίου της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Νέας Υόρκης.
- Patrick Aebischer (Ελβετία), καθηγητής Νευροεπιστήμης, πρόεδρος του Ελβετικού Ομοσπονδιακού Ινστιτούτου Τεχνολογίας στη Λωζάννη.
- Lap-Chee Tsui (Χονγκ Κονγκ), πρύτανης και πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Χονγκ Κονγκ, το οποίο καταλαμβάνει την πρώτη θέση μεταξύ των ασιατικών ΑΕΙ στην τελευταία (2010) στην κατάταξη των πανεπιστημίων παγκοσμίως του περιοδικού Times Higher Education Supplement.

Είναι απορίας άξιο γιατί στην παραπάνω επιτροπή δεν εκλήθησαν και επιφανή μέλη από Ελληνικά πανεπιστήμια.

Στις παραπάνω εξαγγελίες για τις επερχόμενες αλλαγές στα ΑΕΙ, οι απόψεις συγκλίνουν στο αίτημα που εξέφρασε ο Πρύτανης του Α.Π.Θ. κ. Ι. Μυλόπουλος για εξαίρεση παιδείας από τη λιτότητα διευκρινίζοντας ότι: «Είναι η κατάλληλη στιγμή για μεγάλες αλλαγές. Η κοινωνία το θέλει, τα ΑΕΙ είναι ώριμα, έχουμε προτάσεις, τις έχουμε επεξεργαστεί. Βέβαια, για να έχει ουσία ο διάλογος, πρέπει να γίνει όχι με προειλημμένες αποφάσεις και να χρησιμοποιεί τα ΑΕΙ σαν ντεκόρ. Αυτό θα οδηγήσει στο μηδέν. Εάν η κυβέρνηση δείξει έμπρακτα ότι έχει πρόθεση να συν-διαμορφώσει το νέο σκηνικό, είμαστε πρόθυμοι να συμμετάσχουμε σε γόνιμο διάλογο. Είναι ελπιδοφόρο και αισιόδοξο να σχεδιάζουμε το ΑΕΙ του αύριο, αλλά να μη χάσουμε το ΑΕΙ του σήμερα. Το σημερινό ΑΕΙ είναι στη δύσκολη θέση να λειτουργεί με μεγάλες δαπάνες λόγω εισαγωγής φοιτητών από μετεγγραφές. Η έκκληση που απευθύνω είναι να εξαιρεθεί η παιδεία από την πολιτική λιτότητας. Αυτή είναι και μια ελάχιστη ένδειξη των καλών της προθέσεων απέναντι στην τριτοβάθμια εκπαίδευση». Άλλη άποψη όπως του Ι. Βαρουφακη, καθηγητή Παν. Αθηνών

δηλώνει ότι στις προτεινόμενες αλλαγές υπάρχουν «Δύο εξαιρετικές ιδέες, ένα μεγάλο ρίσκο και ένα βαρύ ερωτηματικό. Η αρχή από τις δύο ελπιδοφόρες εξαγγελίες: εισαγωγή σε ευρείες σχολές (αντί σε αποπνικτικά ‘στενά’ τμήματα) και συγχωνεύσεις ΑΕΙ. Το ρίσκο αφορά την πρόταση για μια πανεπιστημιακή ψευδο-αγορά, όπου ο φοιτητής-πελάτης θα κομίζει στο τμήμα εισαγωγής του τα χρήματα που θα του δίνει η Πολιτεία. Το καλύτερο που μπορούμε να πούμε για την ιδέα (έμπνευση της δεξιάς πτέρυγας των Ρεπουμπλικανών) είναι ότι είναι παντελώς ανεφάρμοστη. Τέλος, στο βαρύ ερωτηματικό: την αξιολόγηση. Γνωρίζουν την πολυπλοκότητα αυτού που τόσο εύκολα επικαλούνται;» (Λακασάς, 2010α).

Η ανακοίνωση των προτάσεων για τη βελτίωση της ποιότητας των ΑΕΙ στη Σύνοδο των Πρυτάνεων

Ήδη από την 64^η Σύνοδο των Πρυτάνεων στο Δίον (23-26.6.10) η ακαδημαϊκή κοινότητα εξέφρασε τις ανησυχίες της σχετικά με την αξιολόγηση των ΑΕΙ δημοσιεύοντας το παρακάτω ψήφισμα 4 περί Αυτοδυναμίας & Λογοδοσίας:

“Η ενισχυμένη αυτοδυναμία λειτουργίας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι το αιτούμενο της νέας δομής τους, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στον αναδυόμενο καινούργιο ρόλο τους. Όμως δεν μπορεί να νοηθεί αυτοδυναμία, λογοδοσία περί των πεπραγμένων τους και του τρόπου αξιοποίησης της χρηματοδότησης και των υποδομών τους. Επειδή η αυτοδυναμία απαιτεί μεγάλο όγκο νομοθετικών ρυθμίσεων, για τις οποίες θα χρειασθεί εκτεταμένη συζήτηση, ενώ η λογοδοσία μπορεί να ενισχυθεί με διαδικασίες που θα εφαρμόσουν με κοινή συναίνεση τα Πανεπιστήμια, χωρίς την απαίτηση άμεσης νομοθετικής δράσης, η Σύνοδος προχωρά στην υιοθέτηση μέτρων που θα ενισχύουν τη λογοδοσία, ώστε αυτά να είναι έτοιμα για τις συζητήσεις και τις αποφάσεις για την νομοθεσία ενίσχυσης της αυτοδυναμίας τους, όταν αυτή δρομολογηθεί από την Πολιτεία.

Τα ΑΕΙ θα πρέπει να θεσπίσουν εσωτερικούς μηχανισμούς καταγραφής, αποτίμησης και αξιολόγησης των ολοκληρωμένων δράσεών τους, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους αυτό το συνολικό έργο μπορεί να καταγράφεται με έγκυρο και αξιόπιστο τρόπο, και στη συνέχεια να παρουσιάζεται με σαφήνεια και αντικειμενικότητα.

Παράλληλα ζητά από την Πολιτεία να ξεκινήσει άμεσα τις διαδικασίες μελέτης και καταγραφής όλων των παραμέτρων αυτοδυναμοποίησης της λειτουργίας των ΑΕΙ, με τη συμβολή επιτροπής της Συνόδου των Πρυτάνεων, ώστε να προχωρήσουν οι διαδικασίες με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, παράλληλα με τη νομοθετική πρόβλεψη των σε εξέλιξη εφαρμοζόμενων πρακτικών της λογοδοσίας» (64^η Σύνοδο των Πρυτάνεων, 23-26.6.10).

Αρνητικό ήταν και το πρώτο «κρας τεστ» των προτάσεων του υπουργείου Παιδείας για τις προτεινόμενες αλλαγές στα ΑΕΙ στη συνεδρίαση που έγινε στην 65^η Σύνοδο των Πρυτάνεων από 22-24/10/2010. Παραβιάζοντας το εθιμικό πρωτόκολλο των συνόδων, οι πρυτάνεις προχώρησαν στην έκδοση ομόφωνου ψηφίσματος με το οποίο απέρριπταν κατηγορηματικά το κείμενο διαβούλευσης, πριν ακόμη η υπουργός κ. Α. Διαμαντοπούλου προχωρήσει στην ανάγνωσή του, και ανακοίνωσαν ότι ετοιμάζουν πυρετωδώς τις δικές τους αντιπροτάσεις. Πολλά είναι τα σημεία τριβής που εγείρουν διαφωνίες, αλλά τα πιο σημαντικά, τα οποία η πανεπιστημιακή κοινότητα θα υπερασπιστεί μέχρι τέλους, είναι αυτά που συνδέονται με τη διοίκηση των ιδρυμάτων και εγείρουν θέματα αντισυνταγματικότητας. Τα σημαντικότερα σημεία αιχμής που αποτελούν «κόκκινο πανί» για πρυτάνεις, διδάσκοντες και φοιτητές είναι τα εξής:

1) Εισάγεται Συμβούλιο Διοίκησης, το οποίο απαρτίζεται και από εξω-πανεπιστημιακά μέλη και έχει ευρύτατες αρμοδιότητες. Αυτό επιλέγει, διορίζει και παύει τον πρύτανη. Σχεδιάζει τη στρατηγική ανάπτυξη του ιδρύματος, εγκρίνει τον προϋπολογισμό, αξιολογεί την περιουσία του ιδρύματος, έχει την ευθύνη για τις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και την τήρηση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας.

2) Ο πρύτανης δεν θα εκλέγεται, αλλά θα διορίζεται από το Συμβούλιο. Η επιλογή του θα γίνεται μετά από διεθνή πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, και στη θέση αυτή θα μπορεί να επιλεγεί άτομο όχι μόνο από την Ελλάδα, αλλά και το εξωτερικό.

3) Οι υποψήφιοι διδάσκοντες θα επιλέγονται από εκλεκτορικά σώματα διεθνούς σύνθεσης. Για να αποκτήσουν δικαίωμα υποψηφιότητας, πρέπει να υποβάλλουν μεγάλο αριθμό συστατικών επιστολών. Ενώ οι λέκτορες οι οποίοι σε 2-3 χρόνια θα κρίνονταν για τη βαθμίδα του επίκουρου, θα καλούνται να κριθούν για τη βαθμίδα του αναπληρωτή,

πράγμα που είναι δύσκολο έως αδύνατο. Από επιτροπές διεθνούς σύνθεσης θα κρίνονται προκειμένου να αξιολογηθούν και οι μόνιμοι, υπηρετούντες σήμερα, καθηγητές.

4) Η κατάργηση της βαθμίδας του λέκτορα και η άρση της μονιμότητας των επίκουρων μεταβάλλουν, συμπιέζοντας προς τα πάνω, την εικόνα του σώματος των πανεπιστημιακών. Η μεταβολή αυτή θα συρρικνώσει ουσιαστικά τόσο το διδακτικό όσο και το ερευνητικό έργο των πανεπιστημίων, αφού αυτό βασίζεται ουσιαστικά στους διδάσκοντες που είναι υπό κατάργηση.

5) Η χρηματοδότηση των ιδρυμάτων θα γίνεται στη βάση της ανταγωνιστικότητας. Ένα μέρος της δημόσιας χρηματοδότησης θα κατανέμεται στα ιδρύματα με βάση δείκτες ποιότητας οι οποίοι θα προσδιοριστούν από τη διαβούλευση. Αυτοί πάντως πρέπει να σχετίζονται με την αναλογία εισαγομένων και αποφοίτων, με τον αριθμό των φοιτητών, με τον βαθμό αξιοποίησης των πόρων κάθε ιδρύματος κ.α.

6) Καταργείται το τμήμα, τις αποφάσεις του οποίου δεν μπορούσε να τις ανατρέψει η διοίκηση, και το αντικείμενο των σπουδών, όπως αυτό ορίζονταν μέχρι σήμερα, παύει να υφίσταται. Το πρόγραμμα σπουδών χάνει τη συλλογικότητά του και το γνώρισμά του όπως καθοριζόταν από το γνωστικό αντικείμενο και επιμερίζεται σε μια ομάδα που φτιάχνεται από συλλογή μαθημάτων. Η επιλογή από τον φοιτητή αυτών των μαθημάτων θα τον οδηγεί σε διάφορους δρόμους. Είτε στην απόκτηση δεξιοτήτων είτε στη βεβαίωση σπουδών, είτε σε πτυχίο με επαγγελματικά δικαιώματα.

Οι φοιτητές εντάσσονται στα προγράμματα αυτά μετά το τέλος του πρώτου έτους, ύστερα από εξετάσεις, ανάλογα με τις επιδόσεις τους. Την ευθύνη για τα προγράμματα σπουδών θα την έχει ο κοσμήτορας.¹⁰

7) Η φοιτητική μέριμνα ιδιωτικοποιείται. Η σίτιση και η στέγαση των φοιτητών θα ανατίθεται σε σχήματα συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

---

¹⁰ Αυτό στο οποίο δεν απαντά το υπουργείο Παιδείας είναι ποιος θα ορίζει τον κοσμήτορα. Θα τον ορίζει ο πρύτανης, που είναι διορισμένος από το Συμβούλιο; Γιατί, αν είναι έτσι, τα προγράμματα σπουδών θα τα επικυρώνει το Συμβούλιο Διοίκησης, πράγμα που ανατρέπει πλήρως το υφιστάμενο ακαδημαϊκό στάτους.

8) Θεωρείται βέβαιο πως οι συνενώσεις, οι συγχωνεύσεις και η κατάργηση τμημάτων θα οδηγήσουν σε κλείσιμο ιδρυμάτων και σε απολύσεις προσωπικού.

«Μπορεί το ΔΝΤ να διοικεί συνεχώς τη χώρα;». Αυτό το ερώτημα έθεσε ο πρόεδρος του ΑΠΘ, Ι. Μυλόπουλος, θέλοντας να καταδείξει το αντισυνταγματικό των διατάξεων που αναφέρονται στη διοίκηση των ΑΕΙ. «Η διοίκηση δεν μπορεί να ασκείται από ένα όργανο εξω-πανεπιστημιακό, όπως είναι τα συμβούλια. Το σύνταγμα κατοχυρώνει πλήρως το αυτοδιοίκητο, που πλήττεται κατάφωρα με τη ρύθμιση αυτή. Για ποια αυτοδιοίκηση μιλάμε, όταν ο πρόεδρος ορίζεται έξωθεν; Θα επιλέγεται με διεθνή διαγωνισμό, με προκήρυξη δηλαδή. Οι δυο θεσμοί αυτοδιοίκησης είναι στη χώρα μας ο Δήμος και το Πανεπιστήμιο. Μπορεί δηλαδή στον Δήμο να μην έχουμε δημοτικές εκλογές, αλλά να επιλέγεται ο δήμαρχος; Για να ψηφιστούν οι διατάξεις αυτές», καταλήγει, «πρέπει να γίνει αναθεώρηση του Συντάγματος. Ήδη πανεπιστήμια όπως το Αριστοτέλειο, το Πελοποννήσου, το Αιγαίου κ.λπ. άρχισαν εσωτερική διαβούλευση με έκτακτες συνεδριάσεις των συγκλήτων τους και γενικές συνελεύσεις, για να καταρτίσουν την τελική τους πρόταση» (Λιάτσου & Παπουτσάκη, 2010, Σωτηρέλης, 2010).

Η ακαδημαϊκή κοινότητα δια της Συνόδου των Πρυτάνεων αντέδρασε στις παραπάνω προτεινόμενες αλλαγές τονίζοντας ιδιαίτερα το πρόβλημα της αντισυνταγματικότητάς τους, και σε έκταση συνεδρίαση εξέδωσε το παρακάτω ψήφισμα:

«Η έκτακτη Σύνοδος των Πρυτάνεων των Ελληνικών Πανεπιστημίων συνεδρίασε στο Λαύριο 10-11 Δεκεμβρίου 2010 για να μελετήσει τις προτάσεις των Πανεπιστημίων σχετικά με τις αλλαγές που πρέπει να γίνουν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Οι προτάσεις αυτές είναι προϊόν μιας πρωτόγνωρης εσωτερικής διαδικασίας διαλόγου των Πανεπιστημίων και δείχνουν τη σταθερή στόχευση και επιδίωξή τους για τη δυναμική βελτίωση της Εκπαίδευσης και της Έρευνας στην Ελλάδα. Η Σύνοδος θεωρεί ότι οι αλλαγές στην Ανώτατη Εκπαίδευση πρέπει να διαπνέονται από δυο βασικές αρχές, όπως αυτές ορίζονται στο αρ. 16 του Συντάγματος:

α) το σεβασμό και την προστασία του δημόσιου χαρακτήρα των Πανεπιστημίων. Η χρηματοδότηση και ο έλεγχος νομιμότητας παραμένουν ουσιαστικές υποχρεώσεις του Κράτους.

β) την κατοχύρωση της πλήρους αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ: Η Διοίκηση των Ιδρυμάτων πρέπει να ασκείται αποκλειστικά από αιρετά Πανεπιστημιακά όργανα.

Στις Συνθήκες που διαμορφώθηκαν το τελευταίο διάστημα με ευθύνη του Υπουργείου Παιδείας, η Σύνοδος θεωρεί ότι το κείμενο διαβούλευσης δεν αποτελεί βάση διαλόγου για τα Πανεπιστήμια και καλεί το Υπουργείο να αποσύρει τις προτάσεις του που ανατρέπουν θεμελιώδη χαρακτηριστικά του αυτοδιοίκητου των Πανεπιστημίων.» (Εκτακτη Σύνοδος των Πρυτάνεων, Λαύριο 10-11.12. 2010).

Τις ίδιες ανησυχίες εξέφρασαν και οι εργαζόμενοι στα πανεπιστήμια όλης της χώρας και με ανακοίνωση της ομοσπονδίας τους δημοσίευσαν τις παρακάτω θέσεις επί των προτάσεων όπως αποτυπώνονται στο κείμενο διαβούλευσης ως εξής:

«Οι αλλαγές που προτείνονται στο επίπεδο της Διοίκησης των ιδρυμάτων εγείρουν πολλές αντιδράσεις και γεννούν προβληματισμό. Στο συγκεκριμένο θέμα, το κείμενο διαβούλευσης επίσης βρίθει ασαφειών και αντιφάσεων. Προτείνεται ένα συμβούλιο διοίκησης το οποίο ουσιαστικά θα διαχειρίζεται όλα τα θέματα και θα θέτει τους στόχους, στο οποίο θα συμμετέχουν εκτός των πανεπιστημιακών και άλλες προσωπικότητες και εκπρόσωποι φορέων. Τα ερωτήματα που τίθενται είναι: πόσοι και ποιοι εξω-πανεπιστημιακοί φορείς θα εκπροσωπούνται; Κατά πόσο ο εξω-πανεπιστημιακός πρόεδρος γνωρίζει τις ιδιαιτερότητες της λειτουργίας των ιδρυμάτων; Και εν πασει περιπτώσει για ποια αυτοτέλεια μιλάμε όταν η διοίκηση του ιδρύματος θα ασκείται από μη πανεπιστημιακούς; Το υπάρχον σχήμα διοίκησης αποδείχθηκε αναποτελεσματικό και εν πολλοίς ευθύνεται για τα μεγάλα προβλήματα, και τις στρεβλώσεις που έχουν σωρευτεί. Κατά συνέπεια πρέπει να γίνουν ριζικές αλλαγές. Ένα σχήμα στο οποίο θα υπάρχει η εκπροσώπηση φορέων της κοινωνίας δεν μας βρίσκει αντίθετους, αφού τα ιδρύματα υπάρχουν και λειτουργούν στο όνομα της κοινωνίας. Όμως υπάρχουν πολλά σημεία που χρίζουν διευκρινίσεων. Τον προβληματισμό μας εντείνει η ενδεχόμενη δυαρχία σύμφωνα με την οποία ο πρύτανης θα περιορίζεται σε αρμοδιότητες που άπτονται των ακαδημαϊκών θεμάτων, ενώ παράλληλα το συμβούλιο διοίκησης (πως θα οριστεί, με ποια δημοκρατική νομιμοποίηση θα καταστρώνει τη στρατηγική;

Όλη αυτή η προσπάθεια εντάσσεται σε μια νεοφιλελεύθερη αντίληψη και υπαγορεύεται από αποφάσεις που εκπορεύονται από την Ε.Ε (Μπολόνια, Λισαβόνα). Έχοντας απόλυτη συνείδηση της ανάγκης να υπάρξει ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για τα ΑΕΙ τα ΤΕΙ και κρίνοντας ότι το κείμενο αυτό δεν μπορεί να αποτελέσει βάση για την ανάπτυξη ενός ουσιαστικού και δημιουργικού διαλόγου, ζητούμε από την ηγεσία του Υπουργείου να το αποσύρει και να καταθέσει ένα άλλο που θα ενισχύει το δημόσιο χαρακτήρα του και την αυτοτέλειά του» (ΟΔΠΤΕ, 2010).

Η 66^η Σύνοδος των Πρυτάνεων στο Ναύπλιο 18-19.2.2011 Σύνοδος Πρυτάνεων διαπίστωσε ότι στο διάστημα που μεσολάβησε από την Έκτακτη Σύνοδο του Λαυρίου το Δεκέμβριο 2010 μέχρι το Φεβρουάριο 2011 δεν υπήρξε καμία ουσιαστική μεταβολή στις θέσεις του Υπουργείου για τις προτεινόμενες αλλαγές στα Πανεπιστήμια. Επαναβεβαιώνει ότι ιατηρεί τις θέσεις και τις συγκεκριμένες προτάσεις της όπως αυτές καταγράφηκαν στις αποφάσεις του Λαυρίου για όλα τα κρίσιμα θέματα διοίκησης και λειτουργίας των ελληνικών Πανεπιστημίων και εκτιμά ότι η πολιτεία δεν έλαβε υπόψη της και δεν αξιοποίησε το σύνολο των θεσμικών φορέων στο πλαίσιο του διαλόγου στο ΕΣΥΠ και προτείνει την άμεση ενεργοποίηση του ΣΑΠΕ ως αρμοδίου οργάνου να εκφέρει την άποψη των Πανεπιστημίων στο διάλογο ανακοίνωσε τα παρακάτω:

«Η Σύνοδος Πρυτάνεων επισημαίνει την έντονη και συστηματική απαξίωση των Πανεπιστημίων που επιχειρείται μέσω εγκυκλίων του ΥΠΔΒΜΘ και οι οποίες έχουν οδηγήσει στην αναστολή λειτουργίας Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών, χορήγησης υποτροφιών του ΙΚΥ, εξελίξεων μελών ΔΕΠ και της χρηματοδότησης της έρευνας. Σύνοδος κατανοεί την εντεινόμενη τάση για συνταξιοδότηση ΔΕΠ, ΕΕΔΠ, ΕΤΕΠ και Διοικητικού Προσωπικού, δεν κατανοεί όμως την άρνηση της Πολιτείας για την αναπλήρωση των θέσεων με επίκληση της ρύθμισης του μνημονίου ένα προς πέντε.

Η Σύνοδος Πρυτάνεων εκφράζει τη βαθιά ανησυχία της για τη διασφάλιση της λειτουργίας των Ελληνικών Πανεπιστημίων και ιδιαίτερα των Περιφερειακών λαμβάνοντας υπόψη την εκκρεμότητα διορισμού 800 περίπου μελών ΔΕΠ, τη δραματική μείωση των συμβασιούχων διδασκόντων με βάση το Π.Δ 407/80 καθώς και την αναστολή των διορισμών ΕΕΔΠ, ΕΤΕΠ και διοικητικών υπαλλήλων. Η Σύνοδος των Πρυτάνεων

επισημαίνει, επίσης, ότι σειρά προβλημάτων όπως η αναστολή της λειτουργίας των υπηρεσιακών συμβουλίων, της διοικητικής αναδιάρθρωσης και της εν γένει ανάπτυξης τους, με πρόσχημα την κατάθεση του νέου νόμου, σε συνδυασμό με τη μείωση κατά 40% του τακτικού προϋπολογισμού και κατά 60% του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, οδηγεί τα Πανεπιστήμια σε ασφυξία. Παρόλα αυτά το ελληνικό δημόσιο Πανεπιστήμιο αντιστέκεται και επιμένει να εκπαιδεύσει τη νέα γενιά δημιουργώντας της θετικές προοπτικές εκπαίδευσης και απασχόλησης ενώ παράλληλα παράγει ποιοτική έρευνα συμβάλλοντας στο 70% της έρευνας στην Ελλάδα και χρηματοδοτώντας από τις ερευνητικές του δραστηριότητες, πολλές φορές έως και κατά 40% τη λειτουργία των Πανεπιστημίων. Αυτή τη Συλλογική Αριστεία και την κοινωνική προσφορά του Δημόσιου Πανεπιστημίου, όχι μόνο δεν την ενισχύει η Πολιτεία, αλλά την απορυθμίζει. Παράλληλα δημιουργεί προβλήματα κατά την προεργασία του εθνικού πλαισίου προσόντων εξισώνοντας πτυχία διαφορετικών επιπέδων εκπαίδευσης. Δεν διασφαλίζει επίσης τους όρους ώστε η δυναμική ερευνητική παραγωγή των Πανεπιστημίων να συνεισφέρει καινοτομία στην ανάπτυξη της χώρας.

Η Σύνοδος των Πρυτάνεων αναλαμβάνοντας τις ευθύνες της για τη συνέχιση της λειτουργίας και την αναβάθμιση των Ελληνικών Πανεπιστημίων καλεί την Πολιτεία να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της και, τηρώντας την κείμενη νομοθεσία και το Σύνταγμα, να διασφαλίσει τη βιωσιμότητα των Πανεπιστημίων και τη δίκαιη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού τους. Λειτουργία του Δημόσιου Πανεπιστημίου δεν μπορεί να ανασταλεί στο όνομα καμίας μεταρρύθμισης. Η Σύνοδος εκφράζει την ανησυχία της για την εντεινόμενη προσπάθεια απαξίωσης και κατασυκοφάντησης των Πανεπιστημίων και των Πρυτανικών Αρχών, όταν μάλιστα οι ενέργειές τους στοχεύουν την εξοικονόμηση πόρων και την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των προηγούμενων Πρυτανικών Αρχών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Η Σύνοδος εκφράζει την εμπιστοσύνη της και συμπαρίσταται στις τέως Πρυτανικές Αρχές του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, οι οποίες, ανταποκρινόμενες στο ύψος των περιστάσεων, εκτέλεσαν το καθήκον τους με γνώμονα την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος» (66^η Σύνοδος Πρυτάνεων, Ναύπλιο 20-23/2/2011).

Το προτεινόμενο μοντέλο «Συνδιοίκησης» και οι επερχόμενες σαρωτικές συγχωνεύσεις

Μετά τη λήξη της διαβούλευσης το πόρισμα των προτάσεων για το νομοσχέδιο «πανεπιστημιακός Καλλικράτης» το οποίο θα φέρει ριζικές αλλαγές στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης κατατέθηκε από την υπουργό παιδείας στο μέγαρο Μαξίμου για έγκριση. Ο επανασχεδιασμός του χάρτη των ΑΕΙ της χώρας προβλέπει σαρωτικές συγχωνεύσεις μέσω της διοικητικής ενοποίησης πανεπιστημίων και ΤΕΙ ανά περιφέρεια. Στόχος η δημιουργία μονοψήφιου αριθμού ιδρυμάτων-μαμούθ με μια κεντρική διοίκηση και πολλά παραρτήματα. Άμεσα θύματα τα ΤΕΙ, που αναμένεται να απορροφηθούν σε συντριπτικό βαθμό και όλος ο διοικητικός μηχανισμός των ΑΕΙ ο οποίος ενδέχεται να αλλάξει ριζικά.

Οι Πρυτάνεις, τα συμβούλια διοίκησης (βάσει του επικείμενου νέου νόμου), ακαδημαϊκά όργανα, διοικητικό και τεχνικό προσωπικό των 25 ΑΕΙ της χώρας θα εκτοπιστούν από τις θέσεις τους, με τους περισσότερους να παίρνουν άγνωστη κατεύθυνση καθώς λίγοι θα είναι εκείνοι που θα καταφέρουν να εξασφαλίσουν θέση στις διοικήσεις των ολιγάριθμων ιδρυμάτων που θα περιλαμβάνει ο νέος χάρτης της ανώτατης εκπαίδευσης σύμφωνα και με τη συνταγή του Μνημονίου για δραστικά μέτρα με σκοπό την ευρύτερη δυνατή εξοικονόμηση πόρων.

«Συνδιοίκηση» είναι ο όρος που, σύμφωνα με πληροφορίες, ήδη έχει δοθεί στην επιχείρηση-σκούπα με την οποία το υπουργείο Παιδείας θα καθαρίσει το χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ουδείς μιλάει για λουκέτα ή καταργήσεις τμημάτων και ιδρυμάτων, ωστόσο η διαρκής εντολή για «μάζεμα» ή «τακτοποίηση» εξυπηρετείται απόλυτα από το εγχείρημα της «συνδιοίκησης», που θα αποφέρει σημαντική εξοικονόμηση από τη μείωση του αριθμού των υψηλών μισθών των διοικήσεων, του ακόμη μεγαλύτερου αριθμού του προσωπικού, των λειτουργικών εξόδων από τη συρρίκνωση του γραφειοκρατικού μηχανισμού και φυσικά από τις συνενώσεις των τμημάτων που θα αποτελέσουν τη βάση για τον ποιοτικό ανασχεδιασμό (Νιβολιανίτης & Τρίγκα, 2011).

Το μοντέλο που προωθείται πάντως είναι:

- Ενοποίηση των ιδρυμάτων μιας περιφέρειας, όσα κι αν είναι αυτά, είτε πρόκειται για πανεπιστήμια είτε για ΤΕΙ.
- Δημιουργία μιας κεντρικής διοίκησης (βλ. τα «Συμβούλια Διοίκησης») σε ένα από τα ιδρύματα και υπαγωγή σ' αυτό όλων των άλλων ως παραρτημάτων.
- Διατήρηση των εγκαταστάσεων των ενοποιημένων μονάδων τουλάχιστον μέχρι να ξεκαθαριστεί το τοπίο χωροταξικά και γεωγραφικά καθώς, σύμφωνα με πληροφορίες, απώτερος στόχος είναι η δημιουργία μεγάλων πανεπιστημιούπολεων.

Επιδίωξη, να δημιουργηθούν λιγότερα από δέκα πανεπιστήμια σε όλη τη χώρα, με βασικές μονάδες στις Περιφέρειες Αττικής, Θεσσαλονίκης, Πελοποννήσου, Ιωαννίνων και Κρήτης. Ωστόσο, ακόμα και το νέο θεσμικό πλαίσιο που αναμένεται να κατατεθεί μετά το Πάσχα του 2011, θα δώσει περαιτέρω ώθηση στα σχέδια των σαρωτικών συγχωνεύσεων. Οι υψηλές απαιτήσεις των προγραμματικών συμφωνιών και οι προθέσεις για ύπαρξη μόνο Σχολών και Προγραμμάτων Σπουδών (όχι τμήματα) επιβεβαιώνει τα σχέδια (Καλημέρη, 2010, Ανδριτσάκη, 2011).

6. Αποτελέσματα

Συμπεράσματα

Από όλα τα παραπάνω φαίνεται ότι η στρατηγική διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωση για τη βελτίωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σαφώς προσανατολισμένη προς την ποιότητα με στόχο την ενοποίηση του ενιαίου Ευρωπαϊκού χώρου της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ε.Ε. για την ανταπόκριση στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας.

Τόσο η διαδικασία της Μπολόνια από το 1999 όσο και οι επόμενες Ευρωπαϊκές οδηγίες μέχρι σήμερα τονίζουν τη σημασία της αξιολόγησης των πανεπιστημίων εσωτερικά και εξωτερικά, όμως το επίπεδο εφαρμογής τους σε κάθε χώρα διαφοροποιείται λόγω της

πολυπλοκότητας των διαφορετικών συστημάτων εκπαίδευσης και του διαφορετικού επιπέδου κουλτούρας ποιότητας σε κάθε χώρα.

Στην Ελλάδα η Ευρωπαϊκή στρατηγική διοίκησης ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση βρίσκεται στο επίκεντρο των προτεινόμενων αλλαγών τα τελευταία χρόνια κυρίως όμως στο πρόσφατο κείμενο διαβούλευσης - νομοσχέδιο του ΥΠΕΠΘ για το νέο νόμο πλαίσιο, ωστόσο εγείρει πολλές αντιδράσεις λόγω αντισυνταγματικότητας σχετικά με τον τρόπο διοίκησης και την αυτοδυναμία των ΑΕΙ. Οι προτεινόμενες συγχωνεύσεις τμημάτων και ιδρυμάτων για τον περιορισμό των κρατικών δαπανών δεν έχουν γίνει αποδεκτές από τα ίδια τα ιδρύματα και είναι ακόμη άγνωστο το πώς θα εφαρμοστούν χωρίς τη συναίνεσή τους.

Προτάσεις

Παρ'ότι υπάρχουν αρκετές μελέτες σχετικά με την διοίκηση ποιότητας σε άλλες χώρες στην Ελλάδα το ζήτημα ερευνάται την τελευταία δεκαετία αναφορικά με τις αλλαγές κυρίως όσον αφορά την διεθνοποίηση των πανεπιστημίων και όχι τόσο τον τρόπο διοίκησης τους.

Η ταχύτατη οικονομική κρίση επιδεινώνει τα όποια υπάρχοντα προβλήματα και το πώς θα ανταποκριθούν τα ΑΕΙ στην καταγίδα αλλαγών και τις απαιτήσεις της Ε.Ε. για στρατηγική διοίκηση ποιότητας είναι ενδιαφέρον να μελετηθεί περαιτέρω. Στα πλαίσια της Ε.Ε. η Ελλάδα δεν είναι η μόνη χώρα στη δίνη του βάρους του εθνικού δημοσίου χρέους, αλλά και άλλες χώρες, όπως η Ιρλανδία και η Πορτογαλία.

Μια συγκριτική μελέτη εφαρμογής της στρατηγικής διοίκησης ποιότητας στα ΑΕΙ στις παραπάνω χώρες μέλη της Ε.Ε. θα ήταν επίσης χρήσιμη για την μελλοντική εφαρμογή της στη χώρα μας,

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

ΑΔΠΠ (2008). *Έκθεση για την ποιότητα στην Ανώτατη Εκπαίδευση*. Αθήνα.

Ανδριτσάκη Α. (2011). *Αλλάζουν τον χάρτη ΑΕΙ-ΤΕΙ με σαρωτικές συγχωνεύσεις*. Ελευθεροτυπία, 30-3-11.

Γιανναράς Χρ. (2010). *Στρατηγική λογική κατέναντι αφασίας*. Καθημερινή, 20.6.10.

Γιατρομανωλάκης Γ. (2010). *Ένα «χαρτί» χωρίς αντίκρισμα*. Το Βήμα. 29.8.10.

Καλημέρη, Χ. (2010). *Καλλικράτης-οδοστρωτήρας αλλάζει το χάρτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*. Ημερησία, 4.12.10.

Κάτσικας, Χρ. (2011). *Πανελλαδικές Εξετάσεις 2011 και οι επαγγελματικές προοπτικές των πτυχιών*. Τα Νέα, 29.3.11.

Λακασάς, Α. (2010). *Γέφυρες μεταξύ κολεγίων, ΤΕΙ και πανεπιστημίων με άξονα το νέο πλαίσιο προσόντων*. Καθημερινή, 1.9.2010.

Λακασάς, Α. (2010α). *Αλλαγές σε αξιολόγηση, διοίκηση, χρηματοδότηση στα ελληνικά ΑΕΙ*. Καθημερινή, 26& 28. 9.2010.

Λιάτσου Ολ. & Μ. Παπουτσάκη (2010). *«Πρυτανεύουν» οι αντιρρήσεις, τα ΑΕΙ οδεύουν προς κινητοποιήσεις*. Ελευθεροτυπία, 31.10.10.

Μανδραβέλης Π. (2010). *Ο μύθος της υποχρηματοδότησης των ΑΕΙ*. Καθημερινή, 15.9.10.

Μάστορας, Ν. (2011). *Μίνι πτυχιακές το «κλειδί» για εισαγωγή στα ΑΕΙ από το 2014*. Τα Νέα, 29.3.11.

Νιβολιανίτης Μ. & Ν. Τρίγκα, (2011). *Το πόρισμα για τις αλλαγές σε ΑΕΙ-ΤΕΙ: Νέο σύστημα για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια*. Το Έθνος, 24.3.11.

ΟΔΠΤΕ (2010). *Θέσεις επί του κειμένου διαβούλευσης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση*. ΑΠΘ. 2.12.10.

Σωτηρέλης, Γ. (2010). *Το Σύνταγμα και οι μάνατζερ των ΑΕΙ*. Το Βήμα. 31.12.10.

Νόμοι

Ν. 3845/2010. Η δανειακή σύμβαση της Ελλάδας με το ΔΝΤ, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ν. 3549/2007 (ΦΕΚ 69^Α/20.3.07). Η μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου και λειτουργίας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Ν. 3374/2005 (ΦΕΚ 189/2.8.05). Η Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπ/ση.

Σύνοδοι Πρυτάνεων ΑΕΙ και Προέδρων ΤΕΙ

Ψηφίσματα 64^{ης} Συνόδου Πρυτάνεων ΑΕΙ και Προέδρων ΤΕΙ, Δίον, 23-26 Ιουνίου 2010.

Ψηφίσματα 65^{ης} Συνόδου Πρυτάνεων ΑΕΙ και Προέδρων ΤΕΙ, Ρέθυμνο, 22-23 Οκτωβρίου 2010.

Ψηφίσματα Έκτακτης Συνόδου Πρυτάνεων ΑΕΙ και Προέδρων ΤΕΙ, Λαύριο, 10-12 Δεκεμβρίου 2010.

Ψηφίσματα 66^{ης} Συνόδου Πρυτάνεων ΑΕΙ και Προέδρων ΤΕΙ, Ναύπλιο, 20-23 Φεβρουαρίου 2011.

Ξένη βιβλιογραφία

Asderaki, F. (2009). The impact of the Bologna Process on the development of the Greek quality assurance system. *Quality in Higher Education*, Vol. 15, pp.105-122.

CRE (2001). *Towards accreditation schemes for higher education in Europe? CRE Project, co-funded by the SOCRATES Programme: Complementary Measures for Higher Education. Final project report, February 2001*. Brussels. European University Association.

ENQA (2005). *Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area*. Helsinki. European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA).

EUA (2003). *Forward from Berlin: The role of universities to 2010 and beyond*. Brussels. European University Association (EUA).

EUA (2004). *EUA's policy position in the context of the Berlin Communiqué*. Brussels. European University Association.

- EUA (2007). *EUA policy position on Quality*. Brussels. European University Association.
- EUA (2008). *Implementing and using quality assurance: Strategy and practice*. Brussels. EUA.
- EUA (2009). *Report of the panel of the review of the Institutional Evaluation Programme of the European University Association*. Brussels. European University Association.
- EUA (2009). *Prague Declaration. European Universities – Looking forward with confidence*. Brussels. European University Association.
- EUA (2010). *EUA Policy statement on quality and quality assurance in the European Higher Education Area*. Brussels. European University Association.
- EURYDICE (2008). *Higher Education Governance in Europe*. Bruxelles. Eurydice.
- EURYDICE (2010). *Focus on Higher Education in Europe 2010. The impact of the Bologna Process*. Bruxelles. Eurydice.
- Council of the European Union (2009). Notices from EU institutions and Bodies: Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ‘ET 2020’. *Official Journal of the European Union* (2009/119/02).
- Council of the European Union (2011). *Council Conclusions on the role of education and training in the implementation of the Europe 2020 strategy*. Brussels. Council of EU.
- Gupta, Sh. (2008). *Leading HR for high performance in higher education*. London. CIPD.
- Hanft A. & J. Kohler, (2008). How can external quality assurance support institutional quality management. In EUA (2008). *Implementing and using quality assurance: Strategy and practice. A selection of papers from the 2nd European Quality assurance Forum, 15-17 November 2007, Roma, Italy*. Brussels. EUA.
- Johnston R, (2008). *Continuous Process Improvement in Higher Education*. University of Washington. SCUP.
- Kohler, J. (2009). *Quality in European Higher Education*. Unesco Forum, Bucharest 21-24/5/2009.
- Koutsogeorgopoulou, V. (2009). *Raising educational outcomes in Greece*. Paris. OECD.
- Kyriazis, A. & F. Asderaki (2008). Higher education in Greece. *Monographs in Higher Education*. Paris. Unesco/CEPES.
- Levine, A. (2009). *The future of colleges: 9 inevitable changes*. The chronicle of Higher Education.

Maassen, P. (2007). Europe: Governance, expectations and reform. *International Higher Education*, Vol. 49.

Marginson S. & M. Van der Wende (2007). *Globalisation and Higher Education*. Paris. CERI/OECD.

Molz, M. (2009). Toward integral higher education study programmes in the European Higher Education Area: a programmatic and strategic view. *Integral Review*, Vol. 2.

OECD (2009). *Higher Education to 2030*. Paris. OECD.

Smith, Ch. (2004). Globalisation, Higher Education and Markets. In Jaishree, O. & P. Manicas (eds.) *Globalisation and Higher Education*. Honolulu. University of Hawaii Press.

Soley, L.C. (1995). *Leasing the ivory tower: The corporate take over of the academia*. Boston. South End Press.

Stamelos, G.,Y. Papadiamandaki & A. Karavasilis (2007). Negotiating quality: The crisis of the Greek public university. *Proceedings of the XIII World Congress of the comparative education societies on "Education and Intercultural Dialogue"* Sarajevo 3-7/9/2007.

Sursock, A. & H. Smidt (2010). Trends 2010: A decade of change in European Higher Education.

Van Vught, Fr. (2009). Mapping the Higher Education Landscape: Towards a European Classification of Higher Education. *Higher Education Dynamics*, Vol. 28. London. Springer.